

Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához

Gordon Márk Alexander

ELTE BTK Történelemtudományi DI, Új és Jelenkori Egyetemes
Történeti Tanszék

Ngo Dinh Diem politikai pályafutása 1933-ban kezdődött, amikor Bao Dai vietnami császár kinevezte vietnami belügyminiszterré. Az 1945 augusztusában kitört francia gyarmati uralom megtörésére indított forradalom következtében Ho Chi Minh elfogatta Diemet, és a kommunistákhoz való csatlakozást ajánlotta fel neki, amelyet Diem elutasított, mivel Ho a forradalom alatt két testvérét is megölte. Ho végül szabadon engedte Diemet, aki emigrációba kényszerült. (Karnow 1997: 232) 1951-ben az Amerikai Egyesült Államokba utazott támogatásért, ahol számos neves amerikai politikussal találkozott, többek között William O. Douglas bíróval és John Fitzgerald Kennedyyel, aki akkoriban szenátori tisztséget viselt. Diem tudatta velük, hogy ő az egyedüli megbízható politikus, aki képes fellépni a vietnami kommunisták, vagyis a *Vietminh*, illetve a francia gyarmatosítók ellen. (Tucker 2000: 289) Élesen kritizálta az akkori amerikai elnök, Eisenhower irányelvét, amely szerint ő a franciáknak küldött támogatást a *Vietminh* megtörése érdekében. Eisenhower ugyanis megértette a franciákkal, hogy szükséges egy olyan karizmatikus és ösztönző vezető megválasztása, akinek megvannak az eszközei és a hatalma a győzelemhez. (Herring 2002: 31-32) 1954 májusában a francia csapatok Dien Bien Phunál súlyos vereséget szenvedtek a *Vietminhtől*, amelynek következtében felek a genfi konferencia keretében döntöttek Vietnam további sorsáról. (Herring 2002: 45) Az 1954. július 21-én megkötött genfi egyezmény Vietnámot a 17. szélességi kör mentén egy északi, kommunista és egy déli, demokratikus államra osztotta ketté. Emellett kikötötte, hogy idegen állam, többek között az Egyesült Államok, semmilyen eszközzel sem avatkozhat bele Vietnám és a többi indokínai állam (Annam, Laosz) politikai életébe. (Halmosy 1985: 228-229)

Eisenhower úgy döntött, hogy Diem rendszerét szükséges támogatni ahhoz, hogy Dél-Vietnám ütőképes állam legyen, az északi kommunista erők ellen történő sikeres fellépés érdekében. (Herring 2002: 58) A kommunizmus elleni fellépés alapját a „dominóelv” jelentette, amely a Truman-doktrínára vezethető vissza. Truman szerint, ha egy állam a kommunizmus áldozatává esik, a többi is politika befolyás alá kerülhet. Ennek fényében Délkelet-Ázsiát minden áron meg kellett védenie az Egyesült Államoknak a Ho Chi Minh vezette kommunista

rezsim terjedésétől. (Magyarics 2014: 418) Az amerikai segítségnyújtást Diem, hatalmának biztosítása érdekében szintén igényelte. Diem ideálisnak bizonyult az amerikai vezetés számára: 1954. október 22-én a Nemzetbiztonsági Tanács ülésén, Eisenhower megerősítette a Diem melletti elköteleződését és jóváhagyta a segítségnyújtás, más néven a nemzetépítés végrehajtását. Eisenhower a nemzetépítésről így nyilatkozott: „a vakok földjén az egyszerű emberek a királyok.”, ami arra utalt, hogy az Egyesült Államok rendelkezett a nemzetépítéshez szükséges anyagi háttérrel és leleményességgel. (Herring 2002: 58)

Az Egyesült Államok a segítségnyújtás első lépéseként felhatalmazta Diemet a rá nehezedő problémák megoldására, amelyek közül az egyiket az 1954 őszen Észak-Vietnamból délre menekülő kilencszázezer katolikus menekült jelentette. Diem anyagi támogatást nyújtott nekik, viszont túlságosan is kivételezett velük, mivel hozzá hasonlóan katolikusok voltak. (Herring 2002: 62) A saját népének a szükségleteit és problémáit nem tekintette fontosnak, holott a népe súlyos veszteséget szenvedett a japánok és a *Vietminh* elleni harcokban. (Herring 2002: 59) Emellett, miután a Cao Dai és a Hoa Hao szekták összefogtak a Bin Xuyennel, Diem a leverésük helyett ígéreteket tett nekik, amelyeket amerikai nyomásra visszavont. (Herring 2002: 63) Ezt követően, 1955 áprilisában, beszüntette a tevékenységüket. (Karnow 1997: 692) A Diemmel kapcsolatos visszásságok ellenére Eisenhower 1955. április 30-án hivatalosan is megindította a nemzetépítés folyamatát. (Schulzinger 1998: 85)

J. Lawton Collins tábornok ennek ellenére kifejezte az aggodalmát Diem államát illetően, ami a későbbiekben be is igazolódott:

„A jelenlegi sikere miatt nehezebb lesz nekünk meggyőzni Diemet arról, hogy a hozzáértő embereket iktassa be a kormányba, hogy átruházza a döntéshozói hatalmát a kormányának, valamint, hogy új reformprogramokat hajtson végre. Továbbra is meg volt győződve arról, hogy Diemnek nincs meg a kellő tehetsége sem ahhoz, hogy a katonáit irányítsa, sem ahhoz hogy egyesíteni tudja az országot, vagy, hogy egy hatékony kormányt tudjon alapítani. Ha mindez bizonyosodna, akkor vagy vissza kell vonulnunk Vietnamból, különben elfogy a pénzünk, vagy olyan lépéseket kell tennünk, amelyekkel törvényesen meg lehet védeni egy új minisztert.” (Schulzinger 1998: 85-86)

Ez arra utalt, hogy Diem nem rendelkezett elegendő tapasztalatokkal egy demokratikus rendszer irányításához. A helyzetet súlyosbította, hogy az autoriternek tekinthető kormánya a végrehajtó hatalmi ágazat döntései szerint cselekedett meg, illetve a kabinet hat személye közül három a testvére volt. Továbbá, kormányának tevékenységét az utolsó részletig ellenőrizte. (Herring 2002: 77)

A nemzetépítés révén Dél-Vietnam az amerikai hegemonia fő színhelyévé vált politikai és gazdasági tekintetben is. Eisenhower a demokráciát és annak intézményrendszerét kívánta meghonosítani Dél-Vietnamban, Diem rendszerének megerősítése érdekében. A másik fő célja a vietnami nép életkörülményeinek javítása volt, amelynek végrehajtása érdekében civil szervezeteket, mint például a CARE-t és Katolikus Segélyszervezeteket (Catholic Relief Services) hoztak létre. Ezek keretében közegészségügyi programok, önszegélyező és oktatási támogatás révén elősegítették a gazdasági fellendülést, ami a politikai céltól eltekintve pozitívumnak tekinthető. Eisenhower 1955-1961-ig a támogatás végrehajtásához több mint 1 milliárd dollárnyi gazdasági és katonai támogatást nyújtott Dél-Vietnamnak és tanácsadókat küldött a nép segítése érdekében. 1950-es évek végére mintegy 1500 amerikai tanácsadó tartózkodott az országban. John Foster Dulles amerikai külügyminiszter szerint a stabil államhoz egy ütőképes hadsereg kiképzése is szükséges, így 1956-ban Eisenhower létrehozott egy hadsereg kiképzésére szakosodott szervezetet, a Katonai Segítségnyújtási és Tanácsadói Csoportot, a MAAG-ot (*Military Assistance and Advisory Group*). (Herring 2002: 68-70) Az Egyesült Államok a genfi konferencia pontjait a katonai tanácsadók Dél-Vietnamba történő küldésével megszegték. A dél-vietnami hadsereget az Egyesült Államok ARVN-nek (*Army of the Republic of Vietnam*) nevezte el, vagyis a Vietnami Köztársaság hadseregének, amely amerikai katonai felszerelést viselt.¹ Az ARVN kiképzését az eleve tapasztalatlan mivolta miatt nem volt egyszerű végrehajtani. A helyzetet súlyosbította, hogy egyes amerikai tisztek lekezelően bántak a dél-vietnami katonákkal. Továbbá, biztosítaniuk kellett a vietnami lakosságot arról, hogy ők nem gyarmatosítás céljából tartózkodnak Dél-Vietnamban, illetve, hogy az amerikai demokratikus eszmék hirdetésének ellenére az ország függetlensége megmarad. Ennek ellenére az ARVN kiképzése sikeresnek mondható, mivel évente 85 millió dollárnyi támogatásban részesültek, ami magában foglalta a felszerelést, egyenruhát, tankokat és helikoptereket. (Herring 2002: 70-71)

Diemnek azonban kételyei merültek fel az amerikai politika jogszerűségével szemben és kordában tartotta a hadsereget. Ezért nehezen tudott kialakulni egy hatékony parancsnoki hálózat. Továbbá, Diem attól tartott, hogy az amerikai befolyás a saját hitelességét veszélyezteti a népe szemében. Nem csupán Diem, de a vietnami lakosság sem nézte jó szemmel az amerikai értékek meghonosítását, történelmi hagyományuk hiánya miatt. (Herring 2002: 71) Diem elutasította a tanácsadók azon próbálkozását, hogy az alkotmányát

¹ <https://kansaspess.ku.edu/978-0-7006-3057-8.html>

megváltoztassák, illetve, hogy egy amerikai mintára épülő képviselői kormányt hozzanak létre. Diem és öccse, Nhu,² racionalizálni kívánták a kormányt, aminek keretében egy kis létszámú elit uralkodott volna a dél-vietnami nép felett. Diem álláspontja szerint nem a törvények alapozzák meg a jó kormányt, hanem „az a készség, amely egyszerűen és türelmesen vegyíti az elgondolások sokféleségét, valamint a valóság elkerülhetetlen komplexitását.” (Herring 2002: 76)

Az Egyesült Államok 1957-ig őrizte meg a Diemről alkotott pozitív véleményét, ugyanis Diem ekkor helytelen lépésekre szánta el magát: nagyobb befolyást akart gyakorolni a népe felett, részben az amerikai hegemonia miatt. Eltörölte a helyi népszavazásokat és a tartományok irányítására tiszteket nevezett ki, ami nagyfokú ellenérzést váltott ki a dél-vietnami vidéki lakosság körében. Nhu a Diem rendszerét kritizáló személyeket és a feltételezett kommunistákat internálótáborokba küldte. (Herring 2002: 78) A dél-vietnami nép helyzetén tovább rontott az 1957-ben kirobban lázadás, amelyet az Észak-Vietnamban tevékenykedő *Lao Dong* párt vezetett és Dél-Vietnamban igyekezett forradalmat szítani. Diem a lázadásban részt vevő feltételezett kommunisták közül több mint kétezret végeztetett ki. (Herring 2002: 80-81) 1959-ben indította el a balsorsú *agroville*-programot, amely azt jelentette, hogy a falusi lakosságot olyan területre helyeznék át, ahol az *ARVN* képes őket megvédeni. Az *agroville* településeken iskolák és kórházak is működtek. Azonban az ellenérzés tovább nőtt a dél-vietnami nép körében, mivel nem kívánták elhagyni a földjeiket, és az öt dollár értékű támogatásból földet sem tudtak vásárolni. Bár hamar egyértelművé vált a program kudarca, Diem csupán 1961-ben hagyott fel vele. (Herring 2002: 83)

1960 decemberében a gerillalázadás még nagyobb méreteket öltött, amikor is a hanoi vezetőség utasítására, dél-vietnami forradalmárok megalapították a Nemzeti Felszabadítási Frontot. Ez a Diem rendszerével elégedetlen lakosságot próbálta összefogni. Céljuk sikeresnek bizonyult, mivel a Diem rendszeréből kiábrándult vidéki lakosság egy része lelkesen állt át az észak-vietnami gerillákhoz, amelynek eredményeként Diem elveszítette egyik fő támogató bázisát, mivel Vietnam lakosságának többsége falvakban élt. Diem a lázadókat a lekicsinylő *Vietcong* szóval illette. Az Eisenhower-adminisztráció csupán 1960-ban szerzett tudomást a lázadásról, így a Vietnamban tartózkodó amerikai tisztek a kiképzés mellett, immár terveket dolgoztak ki a lázadás leverése érdekében. Az *ARVN* azonban képtelen volt fellépni a gerillák ellen. A lakosság elégedetlenségének orvoslására

² A családi által irányított kormány befolyását még tovább növelte Nhu felesége, Tran Le Xuan.

1960 októberében Elbridge Durbrow, dél-vietnami nagykövet, reformok bevezetésére, többek között a szólásszabadság biztosítására próbálta rávenni Diemet, aki viszont a javaslatokat elutasította. (Herring 2002: 82-84) 1960. december 4-én Durbrow javasolta az Eisenhower-adminisztrációnak, hogy a vezetésre való alkalmatlansága miatt Diemet le kell váltani. Eisenhower szerint azonban nem létezett más alternatíva Dél-Vietnam irányítására, így ezt elutasította. Maga Diem is tisztában volt azzal, hogy a céljai miatt az Egyesült Államok semmiképpen sem pártolna el tőle, emellett a rendszerének stabilitásának biztosítása érdekében ő is igényelte az amerikai támogatásokat. Az előbb említett függésrendszert jól magyarázza egy Saigonban tartózkodó amerikai tiszt Diemről alkotott véleménye: „Egy báb, aki a saját zsinórjait húzza – ahogy a miénket is” (Karnow 1997: 251) Emellett Diem az elkövetett hibáiból sem tanult. Ugyanakkor, Diem elégedetlensége érthető abban a tekintetben, hogy az Egyesült Államok túlzott befolyást kívánt gyakorolni autoriter rendszerére, amelynek Vietnamban, a demokráciával ellentétben, megvoltak a hagyományai. Durbrow továbbra is reformokat kért Diemtől, aki továbbra is visszautasította őket, és ellentétben az Eisenhower-adminisztrációval, a lázadást nem tekintette olyan súlyos problémának. (Karnow 1997: 251)

Az ARVN továbbra sem tudott úrrá lenni a *Vietcong* szervezkedésein. Emiatt a nemzetépítés Eisenhower idején sem érte el a fő célját, amire David Anderson történész hívta fel a figyelmet: „A tudatlanság és a magabiztosság a siker illúzióját keltette, ami hiábavaló erőfeszítések csapdájába ejtette Eisenhowert és a későbbi amerikai elnököket, hogy megvédjék az amerikai érdekeket Vietnamban.” (Herring 2002: 87) Eszerint az Eisenhower-adminisztráció túlságosan is bízott abban, hogy Diem rendszerének és a vietnami népnek kedvezőnek tűnhet a demokrácia, illetve, hogy az amerikai elvek által csupán győzelmet és nem kudarcot lehetséges elérni. A Dél-Vietnamban jelen lévő problémák megoldása 1961 januárjától az akkor beiktatott Kennedyre várt.

Kennedy a reménytelennek tűnő helyzet ellenére, elnökségének első száz napjában még nem Vietnamban tekintette a fő stratégiai és problémamegoldási helyszínnek, hanem a Szovjetunióval való fegyverkezést és az ebből fakadó hidegháborús konfliktusok megoldását. Az amerikai népet a kibontakozó konfliktusról így figyelmeztette: „A problémáink válságosak.” (Herring 2002: 89) Kennedy a vietnami helyzet felmérésére tanácsadókat küldött az országba, akik kijelentették, hogy a vietnami gerillák tevékenysége egyre növekvő tendenciát mutat. (Herring 2002: 89-90) Lansdale jelentésének hatására azonban Kennedy a nemzetépítés és a fegyverkezés mellett döntött. A jelentés a következőt igazolta a Diem-rezim állapotáról: „Úgy vélem, hogy

Diem túlságosan is bízik a hírszerzőiben, akik szerint az Egyesült Államok túl sokat tesz.”³ Ennek értelmében vietnami oldalról egyértelművé vált a túlzott amerikai befolyásgyakorlás. A hírszerzők álláspontja ellenére az Egyesült Államok nem mérsékelte a Diem rendszerével szembeni reformkövetelményeket, vagyis nem értette meg az ebből adódó problémákat.

1961. január 28-án Kennedy jóváhagyta a felkelésellenes programot (*Counter Insurgency Program, CIP*), amelynek értelmében megnövelték az amerikai segítségnyújtást Dél-Vietnamban. Az Egyesült Államok 28,4 millió dollárt költött a csapatok létszámának 20 ezer fős növelésére, valamint 12,7 millió dollárt a 32000 fős polgárőrség kiképzésére és felszerelésére. A teljes csomag mintegy 42 millió dollárral növelte az addigi 220 millió dolláros segélyprogramot. Ennek köszönhetően, a dél-vietnami csapatok összesen 170000 főt tettek ki. Míg Diem előnyben részesítette a stratégiai előőrsöt, a MAAG kisebb hadműveleteket készített elő az ellenség felderítésére és a tartalék erők behívására.⁴

Kennedy a fejlesztések ellenére, részben a hidegháború által veszélyeztetett Nyugat-Európa – különösen az NSZK – és Vietnam távolsága miatt, továbbra is óvatos és határozatlan politikát képviselt, holott elkötelezte magát Vietnam mellett. Eleinte ez a politika ideálisnak bizonyult, később viszont kockázatosnak is, mivel Diem rendszere folyamatosan gyengült, míg a gerillatevékenységek száma nőtt. Áprilisban azonban Diem leállította Kennedy reformjait. Kennedy megpróbálta megoldani a problémát a MAAG vezetőinek száz fővel való megnövelésével, valamint 400 különleges alakulathoz tartozó katonát küldött ki, hogy kiképezze a vietnami csapatokat a felkelés sikeres leküzdésére. (Herring 2002: 92) A Kennedy-adminisztráció a különleges egységeket „zöldsapkásoknak” nevezte, és azért képezte ki őket, hogy a gerillák ellen hatékonyabban fel tudjanak lépni. (Magyarics 2014: 422)

A fokozatos kötelezettségvállalást Kennedy mellett több amerikai politikus is pártolta. A Fehér Ház tanácsadója, Walt R. Rostow, azt tanácsolta Kennedynak, hogy: „időt kell nyernünk az amerikai erőforrások korlátozott alkalmazásával.” (Herring 2002: 95) A vietnami politika helyes kezelésére valóban ez bizonyult a legkézenfekvőbb megoldásnak, így Kennedy egy tényfeltáró csoportot küldött az amerikai lehetőségek felmérésére Dél-Vietnamban. A Kennedy-adminisztráció zöme szerint azonban drasztikusabb lépéseket kellett volna tenni a

³ <https://www.jfklibrary.org/sites/default/files/archives/JFKOH/Lansdale%2C%20Edward/JFKOH-EL-01/JFKOH-EL-01-TR.pdf>

⁴ <https://www.jfklibrary.org/sites/default/files/archives/JFKOH/Lansdale%2C%20Edward/JFKOH-EL-01/JFKOH-EL-01-TR.pdf>

sikeres győzelem érdekében. Diem elégedetlen volt az országába érkező amerikai tanácsadók létszámával, mivel attól tartott, hogy emiatt a nemkommunista ellenzék is szembefordul a rendszerével. (Herring 2002: 95) A megnövekedett amerikai felelősségvállalást jól mutatja, hogy míg 1961 januárjában kilencszáz amerikai tanácsadó tartózkodott Dél-Vietnamban, addig 1961 végén már 3164 tanácsadó szolgált. (Magyarics 2014: 422)

Lyndon B. Johnson, aki akkoriban még Kennedy alelnökeként tevékenykedett, szintén Dél-Vietnamba utazott, ahol Diem további segílyt kér tőle, viszont elutasította az amerikai katonák jelenlétét. Számára a támogatás elegendőnek és szükségesnek bizonyult, de országa függetlenségét is meg kívánta őrizni. 1961 nyarán a Kennedy-adminisztráció drasztikusan megnövelte az amerikai támogatás mértékét. Bár ősszel a *Vietcong* létszámának növekedése és a területfoglalásaik miatt Diem további gazdasági támogatásnyújtást kért, amerikai katonákat továbbra sem kívánt látni az országában. Az egyre kilátástalanabbá váló helyzet miatt viszont 1961 októberében a Vezérkari Főnökök Egyesített Tanácsa és a Nemzetbiztonsági Tanács nagylétszámú amerikai katonai erők Dél-Vietnamba küldését szorgalmazták. Ezt azonban Kennedy elutasította a fokozatosság elve miatt, és a gerillák zavargásába sem akart beleavatkozni. Mivel az Egyesült Államok a Szovjetunió ellen fegyverkezett, Kennedy nem kívánta belesodorni országát egy elhúzódó háborúba. Helyette Rostow és Maxwell Taylor tanácsadókat küldte Dél-Vietnamba, akik szerint az amerikai tanácsadóknak jobban együtt kellett volna működniük Diem kormányával, és idővel nyíltabb katonai beavatkozással is segíteniük kellett volna az *ARVN*-t a *Vietcong* elleni harcban. A két tanácsadó a két állam közötti viszonyt a „korlátozott partnerség” elnevezéssel illette, ami középutat jelentett az amerikai tanácsadók jelenléte és a háború nagyobb mértékű folytatása között. Emellett nyolcezer főnyi egység küldését javasolta, ami katonákból, mérnökökből és orvosokból állt volna. Ezt azonban Kennedy szintén elutasította. (Herring 2002: 95-98) Ugyanakkor elrendelte, hogy 1961. november 22-én nagyobb mértékű amerikai támogatásban kell részesülniük a dél-vietnami csapatoknak. (Magyarics 2014: 424)

Taylor véleménye szerint Diem rendszere erkölcstelen, diktatórikus és népszerűtlen volt, emiatt lehetetlen volt fennmaradnia. Chester Bowles külügyminiszter helyettes figyelmeztette Kennedyt, hogy az Egyesült Államoknak nem érdemes kockáztatnia a tekintélyét, így késleltetnie kellene a Diem rendszerébe irányuló támogatást. Bár felvetette az Észak-Vietnammal történő megegyezést és kivonulást, Kennedy továbbra is a fokozatos támogatás mellett döntött. Annak érdekében, hogy a Kennedy-adminisztráció biztosítsa a nemzetépítés

sikerességét, Diemmel kívánta rendezni a konfliktusos viszonyt, mivel az akadályozta volna a lázadás leverését. A saigoni nagykövet, Frederick Nolting tudatta Diemmel, hogy csupán a kormánya újjászervezése és reformálása esetén juttatja el rendszerének a további amerikai támogatást. Diem azonban a támogatás mennyiségével és a megnövekedett amerikai beavatkozással elégedetlen volt, így közölte Noltinggal, hogy „nem kíván protekturátus lenni.” (Herring 2002: 95-101)

A Kennedy-adminisztráció a szállítmányok késleltetése mellett döntött. Diem végül hajlott a megegyezésre, és aláírt egy nyilatkozatot az amerikai nagykövettel, amelynek értelmében egyik fél sem dönthetett vagy cselekedhetett a másik féllal való egyezkedés nélkül. Kennedy azonban csupán látszólag folytatta a korlátozott segítségnyújtást, mivel a fő célja továbbra is a *Vietcong* erőinek megtörése és egyúttal a kommunizmus Délkelet-Ázsiából történő kiszorítása volt. A tanácsadókat és a hadi felszereléseket egyre gyorsabban juttatták el Dél-Vietnamba. A megnövekedett katonai befolyás révén az Egyesült Államok megszegte a genfi konferencia pontjait. (Herring 2002: 101-102)

Bár a két fél között egy időre javult a viszony, és az *ARVN* egy időre távol tudta tartani a gerillákat a településektől, Diem ismét helytelen lépésre szánta el magát. 1961 decemberének végén elindította a „stratégiai faluprogramot” a vidéki lakosság megnyerése érdekében a *Vietcong* elleni harcokban. (Herring 2002: 103) Ezt a programot a falvak létesítéséről a saigoni *CIA*-ügynök, Willam Colby javasolta Diemnek. Diem és Nhu a brit Sir Robert Thompsonnal egyezkedett. A stratégiai falvak inkább egy bambuszfallal körülvett erődhöz hasonlítottak, amelyekben iskola és kórház is működött, a falvak lakosságát pedig a szétszórt falvakból összegyűlt parasztok adták. Diem és Nhu reménykedtek abban, hogy a stratégiai települések csökkentik a dél-vietnami nép Egyesült Államoktól való függését, illetve, hogy az összetartott lakossággal vereséget tudnak mérni a *Vietcong*-ra. A vietnami lakosság azonban kifejezett ellenérzéssel fogadta a stratégiai falvak létesítését, mivel brit és amerikai befolyás eszközének tekintették azt. (Schulzinger 1998: 105) 1962 nyarán a dél-vietnami katonák a kiképzés ellenére alulmaradtak a gerillákkal szemben, amit tovább rontott az, hogy a Diem rendszerét megelégedő vidéki lakosság közül sorban álltak át a gerillákhoz. 1963-ra már nyilvánvalóvá vált a stratégiai faluprogram kudarca, mivel a legtöbb helyszínen, többek között a Mekong-delta mentén, nem tudták megfelelően kiépíteni a védelmi rendszert, így egyes települések hamar a *Vietcong* áldozataivá váltak. Bár Diem a programmal földet kívánt osztani, a rossz szervezés miatt a legtöbb paraszt az új lakhelyén föld nélkül maradt. A parasztok helyzetének megsegítésére

az Egyesült Államok pénzügyi támogatást küldött nekik, amelyet viszont Diem tisztjei elkoboztak. (Herring 2002: 105-108)

Az Egyesült Államok ismét reformokat próbált kicsikari Diemtől, aki a tanácsadók követeléseinek mérséklése érdekében létrehozta a Gazdasági Tanácsadók Szervezetét. A kormánya jogkörét azonban nem kívánta kiterjeszteni, és Nhura bízta a fő döntéseket, elszigetelődve ezzel a tanácsadóktól. A Kennedy-adminisztráció a súlyosbodó helyzet ellenére továbbra sem hagyott fel Diem rendszerének támogatásával. (Herring 2002: 108-109) Ugyanakkor 1963 tavaszán, Diem kiszámíthatatlansága miatt, a Kennedy-adminisztráció úgy döntött, hogy a tanácsadók titokban állítsák maguk mellé a vidéki lakosságot, kikerülve Diem kormányának befolyását. A tanácsadók azonban erőszakkal üldözték el a kormány embereit. Emellett Diemet ismét demokratikus reformok meghozatalára sürgették, azonban Diem úgy látta, hogy azok inkább gyengítenék, mint erősítenék az országot. Diem egy francia követtel tudatta a véleményét a tanácsadókról: „*Ez a sok katona! Sosem kértem, hogy idejöjjenek. Még útlevelük sincs.*” (Herring 2002: 112) Talán ez a mondat világít rá leginkább az Egyesült Államok Dél-Vietnamban alkalmazott politikájára. Bár Diem továbbra is szükségesnek tartotta az amerikai támogatást, aggodalommal töltötték el az egyre nagyobb számban megjelenő tanácsadók, valamint az, hogy a korábbi kölcsönös konzultációról szóló egyezséget a Kennedy-adminisztráció megszegte. Diem ilyen nagy mértékű beavatkozást elfogadhatatlannak minősített autoriter rendszerében, és nem is igényelte azt. Annak érdekében, hogy Diem és Nhu csökkentse az amerikai befolyást, titkos tárgyalásokat kezdeményeztek az észak-vietnami hanoi vezetéssel, amiről az Egyesült Államok csupán később szerzett tudomást. (Herring 2002: 111-113)

1963. május 8-án mutatkozott meg Diem valódi személyisége, amikor kitört a buddhista-felkelés: Diem ugyanis korábban megtiltotta a zászlók kitűzését Buddha születésének évfordulóján. A lázadást kegyetlenül torolta meg, mivel elrendelte, hogy több városban, mint például Hueban, lőjenek a tüntető tömegbe. Mivel Diem a buddhistákkal nem kívánt egyezkedni, 1963. június 11-én Saigonban egy buddhista szerzetes felgyújtotta magát. A tüntetések a későbbiekben még nagyobb méreteket öltöttek. Emiatt a Kennedy-adminisztráció követek útján próbálta kibékíteni a szembenálló feleket, de Diem és Nhu hajthatatlanok voltak. 1963. augusztus 21-én Diem emberei megostromolták a saigoni buddhista pagodát, és mintegy ezernégyszáz buddhistát tartóztattak le. Roger Hilsman tanácsadó kifejtette: „*Nem ülhetünk itt tétlenül és nem lehetünk bábjai Diem antibuddhista irányelveinek.*” (Herring 2002: 116) Eszerint az Egyesült Államok nem tűrheti többé, hogy Diem és a testvére kijátssza őket, illetve,

hogy visszaéljenek a támogatásukkal, felhasználva azt a buddhisták ellen. Azonban fordulat állt be, mivel pár nappal a pagoda-ostromot követően dél-vietnami tábornokok tudatták az amerikai tanácsadókkal, hogy puccsot kívánnak megkísérelni Diem rendszere ellen. Emellett figyelmeztették őket, hogy Nhu nem csupán folytatni fogja a buddhisták elleni kegyetlenséget, de az észak-vietnami vezetéssel is tárgyalni készül. (Herring 2002: 114-117)

A Kennedy-adminisztrációnak meg kellett fontolnia a tábornokok javaslatát, emiatt a kormányában mindennapossá váltak a viták. 1963 augusztusán Nolting megbízatása lejárt, így ifjabb Henry Cabot Lodge-ot nevezték ki a saigoni nagykövetnek. Lodge teljes mértékben Diem-ellenes volt, s ebből adódóan biztosította a tábornokokat, hogy sikeres puccs esetén az Egyesült Államok támogatását élvezhetik. A tábornokok azonban kételkedtek az ígéretekben. Nolting egy utolsó tárgyalást javasolt Diemmel, Taylor és Rostow pedig azzal fenyegetőzött, hogy egyezkedés híján az Egyesült Államok végleg megvonná a Dél-Vietnamnak nyújtott segítséget. Kennedy az utóbbi javaslatot 1963. október 5-én hagyta jóvá. A tábornokok vezetője, Duong van Minh még szeptemberben felkereste Taylort, majd Lodge-ot. Azonban az egyezkedés vontatottan haladt, mivel a tábornokok októberig úgy vélték, hogy nem tudnának sikeres támadást indítani. Míhelyst tudomásukra jutott a Diem-rezsim támogatásának megvonása, felbátorodtak a lázadás megindítását illetően. Kennedy hallgatólagosan beleegyezett a puccsba, viszont nem kívánt támogatással hozzájárulni. Végül Lodge-ra hagyta a döntést, hogy tudassa a tábornokokkal és Diemmel a fejleményeket. (Herring 2002: 117-125)

1963. november 1-jén a Duong van Minh vezette lázadók megindították a puccsot. Lodge telefonon tájékoztatta Diemet a lázadásról, illetve arról, hogy rövidesen az Egyesült Államok segít neki. (Herring 2002: 125-127) Diem hiába próbált telefonon egyezkedni az egyik tábornokkal, Donnal, a lázadók már megindították a felkelést. Eleinte azonban meg akarták kímélni Diem életét. Így a palota helyett az elnöki laktanyákat vették ostrom alá. Délután öt órakor Diem ismét felhívta Lodge-ot, és a lázadással kapcsolatos amerikai állásponttól érdeklődött. Lodge azonban kitért a kérdés elől, és egy ajánlatot tett neki: „*Aggódom a testi épsége miatt. Nálam van egy jelentés, miszerint a felkelés vezetői épségben kiviszik az országból, ha visszavonul. Hallotta?*” (Karnow 1997: 322-323) Diem elfogadta Lodge ajánlatát, és mellesleg az utolsó pillanatig bízott az amerikai segítségnyújtásban. Lodge azonban hazudott, mivel valójában Diem rendszerének szeretett volna véget vetni. November 2-ának hajnalán Diem és Nhu megadták magukat, így Duong van Minh elhitette velük, hogy épségben kitoloncolják őket az országból. Diemet és testvérét azonban

elfogták, és miután elhagyták a Szent Xavér templomot, az egyik tábornok, Nghia, merényletet követett el Diem és Nhu ellen. Este Lodge gratulált a tábornokoknak a gyilkossághoz, és egyáltalán nem érzett lelkiismeretfurdalást. (Karnow 1997: 320-326)

Bár Diem és Nhu halálhírét a dél-vietnami nép megkönnyebbüléssel fogadta, Kennedyt sokkolta, mivel szerinte helytelen döntés volt a két politikus meggyilkolása. A merénylet valóban nem oldotta meg a helyzetet, mivel Duong Van Minh csupán három hónapig volt hatalmon, és az ARVN-nek a Vietcong befolyását sem sikerült megtörnie. (Herring 2002: 133) 1963. november 22-én Kennedy is merénylet áldozata lett. A kulcsszereplő az Eisenhower utáni amerikai politikában azonban nem Kennedy volt, hanem a tanácsadói, mivel James T. Patterson amerikai történész állítása szerint, Kennedy „rajongóinak állításával ellentétben, nem nagyon nőtt fel a feladatokhoz.” (Hahner 2012: 270-271) Kennedy nem tudta kellőképpen átlátni a válságosra forduló dél-vietnami viszonyokat, ami vonatkozhatott a tanácsadóira is. Diem kormányára kívánták a saját demokratikus eszméiket ráerőltetni, holott Diem rendszere merőben eltért az Egyesült Államokétól. A valódi problémát az jelentette, hogy az amerikai tanácsadók nem tettek erőfeszítést arra, hogy megismerjék, illetve megértsék a vietnami kulturális és történelmi hagyományokat, mivel csupán a kommunizmus kiszorítása érdekében nyújtottak támogatást Dél-Vietnamnak. (Magyarics 2014: 424)

Diemnek mindenképpen szüksége volt az Egyesült Államok támogatására rendszere stabilitása és annak megerősítése miatt. Azonban katonai és politikai beavatkozást, különösen nyílt katonait, nem igényelt, amit többször is tudatott az amerikai vezetéssel. Ebből a szempontból érthető Diem elégedetlensége, mivel autoriter rendszerével ellentétben az amerikai demokrácia nem rendelkezett történelmi hagyománnyal Vietnamban, és a népe nem kívánta egy újabb befolyásoló hatalom jelenlétét a francia és a japán csapatok kegyetlensége után. Ugyanakkor Diem politikájának az volt a fő hibája, hogy csupán a Vietminh elleni fellépést tartotta szem előtt, míg a népéhez érzéketlenül viszonyult és helytelen programokat erőltetett rájuk. Úgy kívánt győzedelmeskedni a kommunista lázadók felett, hogy nem tekintette szükségesnek a népe támogatását. Ez a hozzáállás okozta a veszét, mivel az elégedetlen vidéki lakosság egy része átállt a lázadókhoz. Emellett, stabil rendszer híján a dél-vietnami hadsereg nem tudott fellépni a Vietconggal szemben. Mivel a lázadók egyre erősödtek, a US Army-nak még nehezebbé vált megtörnie az ellenállásukat. Az Egyesült Államok tanácsadói sem álltak Diemhez különbül, mivel a lázadók kezére adták, akiknek sikerült megdönteniük a rendszerét.

Kennedy politikája túlnyomórészt megegyezett Eisenhower elveivel, csupán a támogatás mértékét növelte. Eisenhower ugyanakkor szervezettebben irányította a nemzetépítést, mivel kevesebb tanácsadóra, csupán Dulles és Durbrow véleményére hagyatkozott. Az ő elnöksége alatt a lázadás sem tört ki olyan nagymértékben, ami akadályozta volna a nemzetépítés sikeres végrehajtását. Azonban ez nem jelenti azt, hogy Kennedy Eisenhowernél rosszabb döntéseket hozott. Ő csupán a körülmények áldozata volt, mivel számos ellentétes tanácsadói véleményen és döntésen kellett úrrá lennie. Végezetül, Kennedy a semleges álláspontot választotta, vagyis nem nyújtott támogatást a lázadó tábornokoknak, és Lodge-ra bízta Diem sorsát. Kennedy sajnos nem látta előre Lodge szándékait.

A dél-vietnami nemzetépítésre jobban illik a hadseregépítés elnevezés. Eisenhower csupán azért nevezte nemzetépítésnek, hogy ne derüljön fény valódi céljára, vagyis a kommunizmus megszüntetése érdekében tett fejlesztésre. A dél-vietnami népnek azonban előnyére vált a nemzetépítés a segélyszervezetek működése és az infrastruktúra javulása miatt, bár ezt legfeljebb a városi lakosság érezte. Az Egyesült Államok képtelen volt féken tartani hegemónikus törekvéseit Dél-Vietnamban, mivel mindenáron meg akarta akadályozni, hogy a kommunizmus átterjedjen Észak-Vietnamból a többi délkelet-ázsiai országba, például a vietnami ország részre, Laoszra, Kambodzsára és Thaiföldre. (Magyarics 2014: 418) Hegemonikus törekvéseit tovább folytatta a későbbiekben, többek között Irakban és Iránban, ahol hasonló hibákat követett el.

Bibliográfia

Herring, George C., *America's Longest War. The United States and Vietnam 1950-1975. Fourth Edition.* New York: McGraw-Hill, 2002. 31-32; 45, 58-127; 133. p.

Hahner Péter, *Az USA elnökei.* Budapest: Aminus Kiadó, 2012. 270-271. p.

Halmosy Dénes, *Nemzetközi szerződések. 1945-1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződései.* Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Gondolat Könyvkiadó, 1985. 228-229. p.

Magyarics Tamás, *Az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájának története.* Budapest: Antall József Tudásközpont, 2014. 418; 422-424. p.

Schulzinger. Robert D. Oxford, *A Time for war. The United States and Vietnam.* New York: University Press, 1998. 85-86; 105. p.

Karnow, Stanley, *Vietnam. A History.* Second Edition. Penguin Books, 1997. 232; 251; 320-326; 692. p.

Gordon Márk Alexander: Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához

The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political, Social, and Military History. Edited by: Spencer C. Tucker. New York: Oxford University Press, 2000. 289. p.

<https://www.jfklibrary.org/sites/default/files/archives/JFKOH/Lansdale%20Edward/JFKOH-EL-01/JFKOH-EL-01-TR.pdf>

<https://kansaspess.ku.edu/978-0-7006-3057-8.html>

A képek jegyzéke

- 1: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/who-was-ngo-dinh-diem>
- 2: <https://orszagut.com/kozelet/a-magyar-forradalom-es-a-washingtoni-kettos-beszed-2111>
- 3: <https://www.airforcemag.com/article/calling-the-shots-in-hanoi/>
- 4: https://www.stripes.com/history/archive_photo_of_the_day/strategic-hamlet-1962-1.612190
- 5: <https://erenow.net/ww/vietnam-war-an-intimate-history/2.php>
- 6: <https://www.flickr.com/photos/13476480@N07/3861567452/>

Képgaléria

1. kép: 1957-ben Diem meghívásra az Egyesült Államokba érkezik

Gordon Márk Alexander: Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához

2. kép: Dwight D. Eisenhower elnök és külügyminisztere, John Foster Dulles

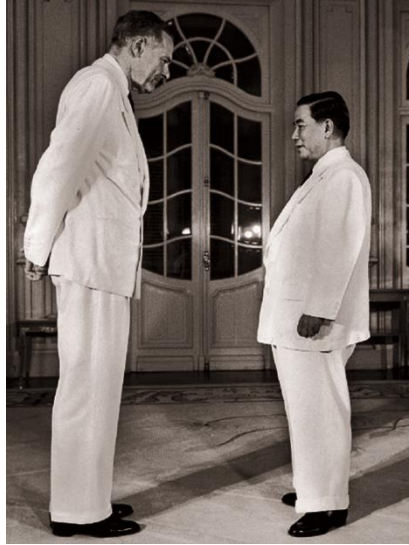

3. kép: Le Duan a gerillái körében

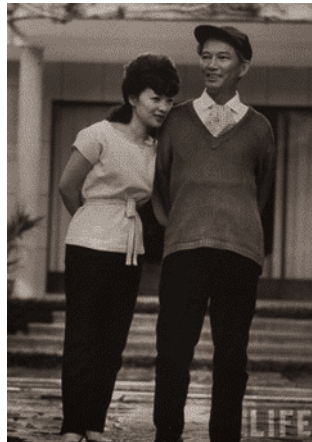

4. kép: Egy stratégiai falu

Gordon Márk Alexander: Ngo Dinh Diem viszonyulása az Amerikai Egyesült Államok dél-vietnami nemzetépítési politikájához

5. kép: Henry Cabot Lodge és Ngo Dinh Diem tárgyalnak a dél-vietnami ügyekről

6. Kép: Jobbról Nhu és balra felesége, Tran le Xuan (*kiejtése: szan*)